

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ถึงแม้ว่าโลกมีความเจริญก้าวหน้าไปสักเพียงใด เทคโนโลยีสารสนเทศที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ การสื่อสารแบบเครือข่ายทำให้คนในโลกใกล้ชิดกันมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยนกันทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและประเพณีซึ่งกันและกัน แต่สิ่งหนึ่งในสังคมไม่สามารถก้าวผ่านไปได้อีก คือ การเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ สังคม ดังจะเห็นจากฐานการผลิตตามกลไกการค้าเสรี เพื่อสร้างความเสียเปรียบได้เปรียบในเวทีการค้าโลก การอพยพแรงงานคนจากชนบทสู่เมือง เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำของประชากร เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมต้องแสวงหากระบวนการทัศน์ใหม่ เพื่อการพัฒนาความรู้พื้นฐาน และนำไปสู่การพึ่งพาตนเองของประชาชน ในแนวทางที่ต่อเนื่องกันภาคประชาชนจะเข้มแข็งและสามารถลดระดับการพึ่งพาตนเองจากระบบทุนนิยมได้ด้วยการรวมกลุ่มกันและเลือกสรรแนวทางที่จะพึ่งพาตนเองและพัฒนาให้เป็นระบบเศรษฐกิจชุมชน ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากการเกิดขึ้นของ “ระบบสหกรณ์” ในโลก สหกรณ์เกิดจากการรวมกลุ่มของประชาชนที่มีความต้องการร่วมกันทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม ระบบสหกรณ์เป็นต้นแบบของการดำเนินกิจการที่รักษาความมั่นคงและยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจ โดยรูปแบบการดำเนินงานสหกรณ์นั้นมีความแตกต่างจากธุรกิจอื่น ๆ ที่มุ่งเน้นการตอบสนองจากปัจจัยด้านการเงิน เป็นหลักแต่สหกรณ์เป็นการระดมเงินทุนจากสมาชิกและใช้เงินทุนของสมาชิกรับผิดชอบอย่างคุ่มค่าไม่มุ่งหวังผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจมากเกินไป (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2550 : 2) สหกรณ์ถือได้ว่าเป็นองค์การที่ประกอบธุรกิจตามหลักความเป็นเอกภาพ มีความรับผิดชอบต่อสังคมที่มีความหลากหลาย จึงอาจกล่าวได้ว่าสหกรณ์คือองค์กรหนึ่งที่มีส่วนในการกระตุ้นการเจริญเติบโตในระบบเศรษฐกิจ นอกจากนี้ สหกรณ์ยังเป็นองค์กรธุรกิจที่ไม่เพียงแต่ส่งผลกำไรแก่สมาชิกผู้ถือหุ้นเท่านั้น ยังให้ผลประโยชน์ย้อนกลับไปสู่สมาชิกที่ทำธุรกิจกับสหกรณ์อีกด้วย

ดังนั้นการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์จึงมีส่วนในการสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจในชุมชน ซึ่งเอื้อประโยชน์ตามสภาพแวดล้อมของชุมชนนั้น ๆ

สหกรณ์ในประเทศไทยเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่สมัย รัชกาลที่ 5 จนวันนี้ 96 ปี โดยถือเอาวันที่ 26 กุมภาพันธ์ของทุกปีเป็น “วันสหกรณ์แห่งชาติ” แต่การดำเนินการอย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ. 2457 เนื่องจากเป็นวันที่สหกรณ์แห่งแรกในประเทศไทย คือ สหกรณ์ “วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้” ตำบลวัดจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ก่อกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2459 (สมัย สุริน, 2547 : ออนไลน์) ปัจจุบันสหกรณ์ในประเทศไทยมี 7 ประเภท ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร ประมง สหกรณ์นิคม สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์ออมทรัพย์ และสหกรณ์เครดิตยูเนียน ล้วนมีหลักการสำคัญที่ยึดเป็นแนวปฏิบัติ คือ เป็นสมาชิกด้วยความสมัครใจและเปิดรับสมาชิกไม่จำกัด ควบคุมสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย จำกัดดอกเบี้ยที่ให้แก่ทุนเรือนหุ้น จัดสรรรายได้สุทธิอย่างเป็นธรรม จัดให้มีการศึกษาสหกรณ์ และการร่วมมือกันระหว่างสมาชิกสหกรณ์ จะเห็นได้ชัดว่าหลักการสำคัญประการหนึ่ง และถือได้ว่าเป็นหัวใจหลักของสหกรณ์ คือ สมาชิกสหกรณ์ ซึ่งเป็นองค์กรที่สำคัญที่สุดในการดำเนินงานของสหกรณ์ สมาชิกจึงมีบทบาทหลายอย่างในสหกรณ์ เช่นเมื่อสมาชิกถือหุ้นสหกรณ์ สถานะคือเจ้าของสหกรณ์ การดำเนินกิจการของสหกรณ์จะประสบความสำเร็จได้มากน้อยเพียงใด สมาชิกสหกรณ์จึงมีความสำคัญในการร่วมกันกำหนดทิศทางการดำเนินงานของสหกรณ์ การดำเนินงานต่าง ๆ ของสหกรณ์ต้องมีสมาชิกสหกรณ์เป็นตัวตั้ง แต่การดำเนินกิจการต่าง ๆ จะต้องดำเนินการตามความต้องการและเป็นประโยชน์ต่อสมาชิก กลุ่มสมาชิกเป็นรากฐานของสหกรณ์ หากกิจกรรมกลุ่มสมาชิกไม่เข้มแข็งย่อมมีผลกระทบต่อการทำงานและความมั่นคงของสหกรณ์ การดำเนินการของสหกรณ์ให้สมาชิกสนใจเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมกับสหกรณ์ จึงต้องเน้นให้สมาชิกตระหนักและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม อันเป็นรากฐานที่แข็งแรงมั่นคงของสหกรณ์ สหกรณ์ก็ย่อมเติบโตเจริญก้าวหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความมั่นคง (สำนักงานทะเบียนและกฎหมาย, 2555 : ออนไลน์)

สหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด ตั้งอยู่ที่ถนนราชดำเนินนอก แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีคณะกรรมการดำเนินการ ทั้งหมด 15 คน ฝ่ายจัดการมีทั้งหมด 6 คน ถึงแม้สหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด จะดำเนินกิจการตามหลักธรรมาภิบาล อันประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักสำนึกรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า โดยให้น้ำหนักความสำคัญเท่า ๆ กันในทุก

หลักการ แต่ก็ประสบความสำเร็จในระดับต้น ๆ เนื่องจาก ขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในหน่วยงาน หลาย ๆ ด้าน เช่น ขาดการเข้ามารักษาผลประโยชน์ของสมาชิก ขาดการช่วยเหลือคณะกรรมการดำเนินการกำหนดนโยบาย ขาดการเสนอแนะในการดำเนินงานที่จะสามารถเพิ่มปริมาณธุรกิจของสหกรณ์การปรับปรุงการบริการให้สมาชิก ขาดการเสนอแนวคิดใหม่เพื่อความก้าวหน้าของสหกรณ์ (สหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด, 2557 : 38) การมีส่วนร่วมเหล่านี้จะทำให้การดำเนินงานของสหกรณ์ประสบความสำเร็จ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด ว่ามีบริบทหรือกระบวนการมีส่วนร่วมใดบ้างที่ทำให้การดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด และสหกรณ์อื่น ๆ รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้นำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาองค์กรต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัย เรื่องแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 1 การศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด

1.1 ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด จำนวน 1,025 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของ ยามาเน่ (Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่าง 288 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

ตอนที่ 2 การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด

2.1 ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด จำนวน 1,025 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของ ยามาเน่ (Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่าง 288 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

ตอนที่ 3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด โดยการสัมภาษณ์คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด และฝ่ายจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 คน จากคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด จำนวน 5 คน (ประธานกรรมการ, รองประธานกรรมการ, กรรมการ, เภรัณูญิก และเลขานุการ) และฝ่ายจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด จำนวน 2 คน (ผู้จัดการ และรองผู้จัดการ)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 การศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด โดยนำแนวคิดของ ประยูร ศรีประสาธน์ (2542 : 5) คูฟแมน (Koufman, 1949 : 7) ในการกำหนดเนื้อหาเพื่อศึกษาประเด็นสำคัญของปัจจัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสหกรณ์ ได้แก่ 1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ 2. ปัจจัยทางสังคมและ

เศรษฐกิจ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม 3. ปัจจัยด้านการสื่อสาร ได้แก่ การรับข่าวสารมวลชนและสื่อบุคคล

ตอนที่ 2 การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของสหกรณ์ ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด โดยนำแนวคิดของ ยศวีร์ คงสวัสดิ์ (2548 : 29) กล่าวว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมมี 4 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทุกขั้นตอนนี้มีความสัมพันธ์โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมที่ขั้นตอนการตัดสินใจเป็นการสำคัญ ซึ่งในแนวทางการมีส่วนร่วมนั้นมุ่งให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหาเป็นผู้มีบทบาทในทุกเรื่อง

ตอนที่ 3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด นำข้อคำถามจากตอนที่ 2 นำมากำหนดประเด็นสัมภาษณ์ให้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ขอบเขตด้านตัวแปร แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 การศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด

1.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ สถานะภาพ การศึกษา รายได้ ระยะเวลาการเป็นสมาชิกสหกรณ์ การทราบข่าวสารสหกรณ์จากที่ไหน

1.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด

ตอนที่ 2 การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด

2.1 ตัวแปรต้น ศึกษาการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน คือการร่วมรับรู้ การร่วมตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติการหรือการดำเนินงาน การร่วมมีผลประโยชน์ และการติดตามและประเมินผล

2.2 ตัวแปรตาม การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด

ตอนที่ 3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์
สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ หาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิก
สหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด

3.1.1 การร่วมรับรู้ การร่วมตัดสินใจ

3.1.2 การร่วมปฏิบัติการหรือการดำเนินงาน

3.1.3 การร่วมมีผลประโยชน์

3.1.4 การติดตามและประเมินผล

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสมาชิก
สหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด

นิยามศัพท์เฉพาะ

สหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด หมายถึง สหกรณ์ที่จัดตั้งขึ้น
ตาม พ.ร.บ.สหกรณ์ พ.ศ. 2511 และปรับปรุงใหม่ตาม พ.ร.บ.สหกรณ์ พ.ศ. 2542 เพื่อเป็น
สนับสนุนให้เกิดการออม และช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิก

การดำเนินการ หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าว
กรองแห่งชาติ จำกัด ร่วมกันทำเพื่อบรรลุตามหลักการและวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ออมทรัพย์
สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด

การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีโอกาสแสดงความคิดเห็น มีโอกาสเสนอแนะ มี
โอกาสรับรู้ หรือโอกาสลงมือปฏิบัติ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ในการวางแผนการ
ดำเนินงาน การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การรับผิดชอบ และการรับผลประโยชน์ เกี่ยวกับการ
ดำเนินงานของสหกรณ์ ในที่นี้ได้แก่ 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมใน
การปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการเสนอร่างระเบียบ
ข้อบังคับ การประชุมกลุ่มสมาชิกสหกรณ์ การเสนอแผนการใช้จ่ายประจำปี การเสนอการ
จัดสรรกำไรประจำปี กรคัดเลือกคณะกรรมการดำเนินงานสหกรณ์

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการได้เข้าร่วมทำกิจกรรม ชักชวนเพื่อนร่วมงานให้เข้าร่วมการเป็นสมาชิกสหกรณ์ ได้ร่วมลงทุนเป็นหุ้นหรือออมทรัพย์ไว้กับสหกรณ์

การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการได้รับทราบเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนในด้านปัจจัยต่างๆ ระหว่างการเป็นสมาชิกสหกรณ์ ได้รับการถ่ายทอดความรู้ทางสหกรณ์ ความรู้ในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้รับการส่งเสริมสวัสดิการในหมู่สมาชิกอย่างเป็นธรรม

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การมีส่วนร่วมในการทราบผลการดำเนินงานของสหกรณ์ว่ามีผลการดำเนินการที่ดี ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากสหกรณ์ ได้รับการส่งเสริมสวัสดิการอย่างเป็นธรรมหรือไม่ เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงและพัฒนาสหกรณ์ให้ดียิ่งขึ้น

การพัฒนา หมายถึง การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และส่งเสริมให้สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด มีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. จากการศึกษาทำให้ทราบข้อมูลการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด
2. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด
3. เพื่อให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด
4. สามารถนำข้อมูลที่ได้นำไปจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาสหกรณ์ออมทรัพย์สำนักข่าวกรองแห่งชาติ จำกัด
5. สามารถนำไปใช้อ้างอิงทางวิชาการและนำไปปรับใช้กับสหกรณ์ออมทรัพย์อื่น ๆ ที่มีรูปแบบและปัญหาใกล้เคียงกัน